

הלכות ברכות

מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך הוא אחר אכילה. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות ברכות פרק א

א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר "ואכלת, ושבעת וברכת את-ה' אלהיך" (דברים ח, י). ואינו חייב מן התורה, אלא אם שבע, שנאמר "ושבעת וברכת"; ומדברי סופרים, שאכלו אכל כזית, מברך אחריו.

ב. ומדברי סופרים, חייב אדם לברך על כל מאכל תחלה, ואחר כך ינה ממנו. וכן אם הריח ריח טוב, יברך ואחר כך ינה בו. ואכלו נתפון לאכל או לשותות כל שהוא, מברך ואחר כך ינה; וכל הנהנה מן העולם בלא ברכה, מעל. וכן מדברי סופרים, חייב אדם לברך אחר כל שיאכל, וכל שישתה והוא שישתה רביעית, והוא שיאכל כזית. ומטעמת אינה צריכה ברכה, לא לפניו ולא לאחריה: עד רביעית.

ג. וכשם שמברכין על ההנהיה כך מברכין על כל מצוה ומצוה, ואחר כך יעשה אותה. וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה, ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד, אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה.

ד. נמצאו כל הברכות כפול, שלושה מינין: ברכות ההנהיה; וברכות המצוות; וברכות היראה שהן דרך שבח והודיה ובקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו.

ה. ונסח כל הברכות, עזרא ובית דינו תקנום. ואין ראוי לשנותן, ולא להוסיף על אחת מהן, ולא לגרע ממנה; וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, אינו אלא טועה. וכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות, אינה ברכה אלא אם כן היתה סמוכה לחברתה.

ו. כל הברכות כפול, נאמרין בכל לשון: והוא, שיאמר בענין שתקנו חכמים; ואם שנה את המטבע, הואיל והזכיר אזהרה ומלכות וענין הברכה, ואכלו בלשון חל, יצא.

ז. כל הברכות כפול, צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר; ואם לא השמיע לאזנו, יצא בין שהוציא בשפתיו, בין שברך בלבו.

ח. כל הברכות כפול, לא יפסיק בין הברכה ובין דבר שמברכין עליו בדברים אחרים. ואם הפסיק, צריך לחזור ולברך שניה; ואם הפסיק בדברים שהן מענין דבר שמברכין עליו, אינו צריך לברך שניה. פיצד: כגון שברך על הפת, וקדם שיאכל אמר הביאו מלח, הביאו תבשיל, תנו לפלוני לאכל, תנו מאכל לבהמה, וכיוצא באלו אינו צריך לברך; וכן כל כיוצא בזה.

ט. כל הברכות כפול, מתר לטמא לברך אותן, בין היה טמא טמאה שהוא יכול לעלות ממנה בו ביום, בין טמאה שאינו יכול לעלות ממנה בו ביום. ואסור למברך לברך כשהוא ערם, עד שיכסה ערותו. במה דברים אמורים, באיש; אבל אשה יושבת ופניה טוחות בקרקע, ומברכת.

י. כל הברכות כֵּלֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁבֶרֶךְ וַיֵּצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, מִתֵּר לֹו לְבֶרֶךְ לְאַחֲרִים שְׁלֹא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן, כְּדִי לְהוֹצִיאַן חוּץ מִבְּרַכַּת הַהֲנִיחַ שְׁאִין בָּהּ מִצּוֹה, שְׁאִינוּ מִבֶּרֶךְ לְאַחֲרִים אֲלֹא אִם כֵּן נִהְנֶה עִמָּהֶן. אֲבָל בְּרַכַּת הַהֲנִיחַ שֵׁישׁ בָּהּ מִצּוֹה כְּגוֹן אֲכִילַת מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם הָרִי זֶה מִבֶּרֶךְ לְאַחֲרִים וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ אוֹכֵל וְשׁוֹתָה עִמָּהֶן.

יא. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ בְּרַכָּה מִן הַבְּרֻכּוֹת מִתְחַלְתָּה וְעַד סוּפָה, וְנִתְּפֹן לִיצָאת בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ יֵצֵא, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא עָנָה אָמֵן; וְכָל הָעוֹנָה אָמֵן אַחֲרֵי הַמִּבְרָךְ, הָרִי הוּא כְּמִבְרָךְ וְהוּא, שִׁיְהִיָּה הַמִּבְרָךְ חֵיב בְּאוֹתָהּ הַבְּרַכָּה. הִיָּה הַמִּבְרָךְ חֵיב מִדְּבָרֵי סוּפָרִים, וְהָעוֹנָה חֵיב מִן הַתּוֹרָה לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ: עַד שִׁיעָנָה, אוֹ יִשְׁמַע מִמִּי שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ.

יב. רַבִּים שְׁנִתְּעֵדוּ לֹאֲכַל פֶּת, אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן, וּבֶרֶךְ אֶחָד מֵהֶן, וְעָנּוּ כֵּלֶן אָמֵן הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין לֹאֲכַל וְלִשְׁתּוֹת; אֲבָל אִם לֹא נִתְּכֹנּוּ לֹאֲכַל כְּאַחֵד, אֲלֹא זֶה בָּא מִעֲצָמוֹ וְזֶה בָּא מִעֲצָמוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין מִכֶּכֶר אֶחָד, כָּל אֶחָד וְאַחֵד מִבֶּרֶךְ לְעֲצָמוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּפֶת וַיִּין בִּלְבָד; אֲבָל שְׁאֵר אֲכָלִין וּמִשְׁקִין, אֵינָן צָרִיכִין הִסָּבָה, אֲלֹא אִם בֶּרֶךְ אֶחָד, וְעָנּוּ כָּלֵם אָמֵן הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּכֹנּוּ לְהִסָּב כְּאַחֵד.

יג. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִבֶּרֶךְ בְּרַכָּה מִכָּל הַבְּרֻכּוֹת כֵּלֶן אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁמַע הַבְּרַכָּה כָּלָה מִתְחַלְתָּה וְעַד סוּפָה, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ חֵיב בְּאוֹתָהּ הַבְּרַכָּה חֵיב לְעֹנֹת אָמֵן; וְאִם הִיָּה הַמִּבְרָךְ גּוֹי, אוֹ מִין, אוֹ כּוֹתִי, אוֹ תִינוּק הַמִּתְלַמֵּד, אוֹ שֶׁהִיָּה גְדוֹל וְשֹׁנָה מִטְבַּע הַבְּרַכָּה אֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אָמֵן.

יד. כָּל הָעוֹנָה אָמֵן לֹא יַעֲנֶה לֹא אָמֵן חֲטוּפָה, וְלֹא אָמֵן קְטוּפָה, וְלֹא אָמֵן קְצָרָה, וְלֹא אָמֵן אָרוּכָה, אֲלֹא בִינּוּנִית; וְלֹא יִגְבִּיָּה קוֹלוֹ, יֵתֵר מִן הַמִּבְרָךְ. וְכָל מִי שְׁלֹא שָׁמַע הַבְּרַכָּה שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ, לֹא יַעֲנֶה אָמֵן בְּכָלֵל הָעוֹנִים.

טו. כָּל הַמִּבְרָךְ בְּרַכָּה שְׁאִינָה צָרִיכָה, הָרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לִשְׁוֹא; וְהָרִי הוּא כְּנִשְׁבַּע לִשְׁוֹא, וְאִסּוּר לְעֹנֹת אַחֲרָיו אָמֵן. הַתִּינוּקוֹת, מִלְּמַדִּין אוֹתָן הַבְּרֻכּוֹת כְּתִקְנָן; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִבְּרַכִּין לְבִטְלָה בְּשַׁעַת לְמִידָה, הָרִי זֶה מִתֵּר. וְאֵין עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אָמֵן; וְהָעוֹנָה אַחֲרֵיהֶן אָמֵן, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ.

טז. כָּל הָעוֹנָה אָמֵן אַחֲרֵי בְּרֻכּוֹתָיו, הָרִי זֶה מְגַנֶּה; וְהָעוֹנָה אַחֲרֵי בְּרַכָּה שֶׁהִיא סוּף בְּרֻכּוֹת אַחֲרוֹנוֹת, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח כְּגוֹן אַחֲרֵי בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בְּבְרַכַּת הַמְּזוֹן, וְאַחֲרֵי בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁלְקָרִית שָׁמַע עֲרֵבִית. וְכֵן בְּסוּף כָּל בְּרַכָּה שֶׁהִיא סוּף בְּרֻכּוֹת אַחֲרוֹנוֹת, עוֹנָה בָּהּ אָמֵן אַחֲרֵי עֲצָמוֹ.

יז. וְלָמָּה יַעֲנֶה אָמֵן בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וְהָרִי אַחֲרֵיהֶ בְּרַכַּת הַטּוֹב וְהַמְּטִיב מִפְּנֵי שֶׁבְּרַכָּה זוֹ בִּימֵי חֲכָמֵי מִשְׁנָה תְּקִנּוּהָ, וְכֹאֲלוֹ הִיא תּוֹסֶפֶת; אֲבָל סוּף עֵיקַר הַבְּרֻכּוֹת שֶׁלְמְזוֹן, הִיא בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחֲרֵי אֲהָבַת עוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סוּף בְּרֻכּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ, מִבְּרֻכּוֹת שֶׁמִּבְּרַכִּין אוֹתָן תְּחִלָּה לְדָבָר, כְּגוֹן בְּרֻכּוֹת שֶׁמִּבְּרַכִּין לְפָנֵי קְרִיאַת מְגִלָּה, וְהַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה לֹא יִפְסִיק בְּאָמֵן בֵּין הַבְּרַכָּה, וּבֵין דְּבַר שֶׁבֶרֶךְ עָלָיו.

יח. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה אָמֵן אַחֲרֵי בְּרַכַּת הַפְּרוֹת וְכִיּוּצָא בָּהּ, מִפְּנֵי

שְׁהִיא בִּרְכָה אַחַת; וְאֵין עוֹנָה אָמֵן אֶלָּא אַחַר בִּרְכָה אַחֲרוֹנָה, שְׁקִדְמָה אוֹתָהּ בִּרְכָה אַחֲרָת, אוּ בִּרְכוּת, כְּגוֹן בִּרְכוּת מֶלֶךְ, וּבִרְכוּת כּוֹהֵן גָּדוֹל, וְכִיוּצָא בָּהֶן לְהוֹדִיעַ שְׁכֵכֵר הַשְּׁלִים כָּל בִּרְכוּתֵיו, וּלְפִיכָךְ עוֹנָה אָמֵן.

יט. כָּל הָאוֹכֵל דָּבָר הָאָסוּר, בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה אֵינוֹ מְבַרֵךְ עָלָיו לֹא בַתְּחִלָּה, וְלֹא בְּסוֹף. כִּיצַד: הָרִי שְׁאָכַל טָבֵל, וְאָפְלוֹ טָבֵל דְּדַבְרֵיהֶם, אוּ שְׁאָכַל מֵעֶשֶׂר רָאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלוּ כָּל תְּרוּמוֹתָיו, אוּ מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן אֵינוֹ מְבַרֵךְ; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם אָכַל גְּבִלוֹת וּטְרֵפוֹת, אוּ שְׁתָּה יַיִן נֶסֶךְ, וְכִיוּצָא בָּהֶן.

כ. אָבֵל אִם אָכַל דְּמָאִי, אָף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ רָאוּי אֶלָּא לַעֲנִיִּים, אוּ מֵעֶשֶׂר רָאשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִטַּל מִמֶּנּוּ חֲשִׁבוֹן תְּרוּמָה גְּדוּלָּה שָׁבוּ וְהוּא שֶׁהִקְדִּימוּ בַּשְּׁבָלִים, אוּ מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן אֶת הַחֲמִשׁ הָרִי זֶה מְבַרֵךְ תְּחִלָּה וְסוֹף; וְכֵן כָּל כִּיוּצָא בָּהֶן.

הַלְבוֹת בִּרְכוּת פֶּרֶק ב

א. סֵדֶר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כֶּךָ הוּא רָאשׁוֹנָה בִּרְכַּת הַזֵּן, שְׁנִיָּה בִּרְכַּת הָאָרֶץ, שְׁלִישִׁית בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם, רְבִיעִית הַטּוֹב וְהַמְּטִיב: בִּרְכָה רָאשׁוֹנָה, מִשָּׁה רַבְּנּוֹ תִקְנָה; וּשְׁנִיָּה, תִקֵּן יְהוֹשֻׁעַ; וּשְׁלִישִׁית, תִקֵּן דָּוִיד וּשְׁלֹמֹה בָנוּ; וּבִרְכָה רְבִיעִית, חֲכָמֵי מִשְׁנָה תִקְנוּהָ.

ב. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְאָכְלוּ פֶתֶן אֵין מְבַרְכִין לְפָנֶיהָ. וּמְבַרְכִין לְאַחַר סְעוּדָתָן שְׁתֵּי בִרְכוּת בְּלִבָּד, כִּדִּי שְׁלֹא יִבְטְלוּ מִמְּלָאכַת בַּעַל הַבַּיִת: בִּרְכָה רָאשׁוֹנָה כְּתִקְנָה; שְׁנִיָּה פּוֹתַח בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וְכוֹלֵל בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וְחוֹתֵם בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ. וְאִם הָיוּ עוֹשִׂין בְּסְעוּדָתָן בְּלִבָּד, אוּ שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מְסַב עִמָּהֶן מְבַרְכִין כְּתִקְנָן אַרְבַּע בִּרְכוּת, כְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם.

ג. בִּרְכַּת הָאָרֶץ צָרִיךְ לוֹמַר הוֹדִיָּה בַתְּחִלָּתָהּ וּבְסוּפָהּ, וְחוֹתֵם בָּהּ עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן; וְכָל שְׁלֹא אָמַר אָרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, לֹא יֵצֵא יָדָיו חוֹבָתוֹ. וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ בְּרִית וְתוֹרָה, וּלְהִקְדִּים בְּרִית לְתוֹרָה: שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת שְׂאוּמְרִין בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, הִיא בְּרִית מִלָּה שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת; וְהַתּוֹרָה כָּלָה נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלוֹשׁ בְּרִיתוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית . . . מִלֵּבד הַבְּרִית, אֲשֶׁר-כָּרַת אִתָּם בְּחֵרֵב" (דְּבָרִים כח, ט), וְכֵתוּב "אִתָּם נִצָּבִים . . . לְעִבְרָךְ, בְּבְרִית ה'." (דְּבָרִים כט, ט-יא).

ד. בִּרְכָה שְׁלִישִׁית פּוֹתַח בָּהּ רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, אוּ נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִירָךְ; וְחוֹתֵם בָּהּ בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם, אוּ מְנַחֵם עַמּוֹ בְּכַנֵּן יְרוּשָׁלַיִם וּלְפִיכָךְ נִקְרְאָת בִּרְכָה זוֹ נַחֲמָה. וְכָל מִי שְׁלֹא אָמַר מַלְכוּת בֵּית דָּוִיד בְּבִרְכָה זוֹ, לֹא יֵצֵא יָדָיו חוֹבָתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲנִין הַבִּרְכָה, שֶׁאֵין נַחֲמָה גְּמוּרָה אֶלָּא בַּחֲזָרַת מַלְכוּת בֵּית דָּוִיד.

ה. בְּשִׁבְתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, מִתְּחִיל בְּנַחֲמָה וּמָסִים בְּנַחֲמָה, וְאוֹמַר קִדְשַׁת הַיּוֹם בְּאַמְצֵעַ. כִּיצַד: מִתְּחִיל נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּצִיּוֹן עִירָךְ, אוּ רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם

עִירָךְ; וּמִסִּים מְנַחֵם עִמּוֹ בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, אוֹ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם.
וְאוֹמֵר בְּאַמְצָע בִּשְׁבֹּת, אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רָצָה וְהִחְלִיצֵנוּ
בְּמַצּוֹתֶיךָ וּבְמַצּוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה, וְנִשְׁבַּת בּוֹ וְנִנּוּחַ בּוֹ כְּמַצּוֹת
רְצוֹנְךָ, וְאֵל תְּהִי צָרָה וְיִגּוֹן בְּיוֹם מְנוּחָתָנוּ. וּבְיָמִים טוֹבִים
אוֹמֵר, יַעֲלֶה וְיִבּוֹא . . .; וְכֵן בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים, וּבְחָלוֹ שְׁלֹמוֹעַד,
מוֹסִיף בְּאַמְצָע בִּרְכָּה שְׁלִישִׁית, יַעֲלֶה וְיִבּוֹא.

ו. בַּחֲנֻכָּה וּפְּוּרִים, מוֹסִיף בְּאַמְצָע בִּרְכַּת הָאָרֶץ, עַל הַנָּסִים . .
. כְּדֶרֶךְ שְׁמוּסִיף בַּתְּפִלָּה. וְיוֹם טוֹב אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לַהֲיוֹת
בִּשְׁבֹּת, מְזָכִיר רָצָה וְהִחְלִיצֵנוּ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָ יַעֲלֶה וְיִבּוֹא; וְכֵן
רֹאשׁ חֹדֶשׁ טַבַּת שֶׁחָל לַהֲיוֹת בִּשְׁבֹּת, מְזָכִיר עַל הַנָּסִים בְּבִרְכַּת
הָאָרֶץ, וּרְצָה וְהִחְלִיצֵנוּ וְיַעֲלֶה וְיִבּוֹא בְּנִחְמָה.

ז. בִּרְכָּה רְבִיעִית, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בָּהּ שְׁלוֹשׁ מַלְכוּתוֹת. וּכְשֶׁמְבָרֵךְ
הָאוֹרֶחַ אֵצֶל בַּעַל הַבֵּית, מוֹסִיף בָּהּ בִּרְכָּה לְבַעַל הַבֵּית. כִּיצַד
מְבָרְכוֹ אוֹמֵר יְהִי רְצוֹן שְׁלֹא תִבּוֹשׁ בַּעַל הַבֵּית בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא
תִּכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא; וַיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹסִיף בְּבִרְכַּת בַּעַל הַבֵּית,
וּלְהָאֲרִיךְ בָּהּ.

ח. וּכְשֶׁמְבָרְכִין בְּבֵית הָאָבֶל, אוֹמֵר בְּבִרְכָּה רְבִיעִית, הַמֶּלֶךְ הַחַי
הַטּוֹב וְהַמְּטִיב אֶל אֲמַת דִּין אֲמַת שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ
לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּרְצוֹנוֹ, שְׁאַנְחָנוּ עִמּוֹ וְעַבְדֵּיו וּבְכָל אָנוּ חַיִּבִּין לְהוֹדוֹת
לוֹ וּלְבָרְכוֹ; וּמִבְקֵשׁ רַחֲמִים עַל הָאָבֶל לְנַחֲמוֹ, כִּפִּי מַה שְׂיִרְצָה;
וְגוֹמֵר הֶרַחֲמֵן . . .

ט. בְּבֵית חֲתָנִים, מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים אַחֵר אַרְבַּע בִּרְכוֹת אֵלּוּ,
בְּכָל סְעוּדָה וְסְעוּדָה שְׁאוּכְלִין שָׁם; וְאִין מְבָרְכִין בִּרְכָּה זוֹ לֹא
עַבְדִּים, וְלֹא קִטְנִים. וְעַד כִּמָּה מְבָרְכִין אוֹתָהּ אִם הִיא אֶלְמוֹן
שֶׁנֶּשֶׂא אֶלְמָנָה, מְבָרְכִין אוֹתָהּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד; וְאִם הִיא
בַּחֹר שֶׁנֶּשֶׂא אֶלְמָנָה אוֹ אֶלְמוֹן שֶׁנֶּשֶׂא בְּתוּלָה, מְבָרְכִין אוֹתָהּ
כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה.

י. בִּרְכָּה זוֹ שְׁמוּסִיפִין בְּבֵית חֲתָנִים, הִיא בִּרְכָּה אַחֲרוֹנָה מִשְׁבַּע
בִּרְכוֹת שְׁלֵשׁוֹאִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהִיוּ הָאוּכְלִים הֵן
שְׁעָמְדוּ בְּבִרְכַּת נִשְׁוֹאִין, וְשָׁמְעוּ הַבִּרְכוֹת; אָבֶל אִם הָיוּ הָאוּכְלִין
אַחֲרִים שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בִּרְכַּת נִשְׁוֹאִין בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין, מְבָרְכִין
בְּשִׁבְלֵן אַחֵר בִּרְכַּת מְזוֹן שְׁבַע בִּרְכוֹת, כְּדֶרֶךְ שְׁמְבָרְכִין בְּשַׁעַת
נִשְׁוֹאִין וְהוּא שִׁיְהִיו עֲשָׂרָה, וְחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן.

יא. שָׁכַח וְלֹא הִזְכִּיר בִּשְׁבֹּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב קִדְּשַׁת הַיּוֹם אִם
נִזְכָּר קִדֵּם שֶׁיִּתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית בִּשְׁבֹּת אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן
שְׁבֹּת מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְאוֹת וּלְבְרִית קִדְּשׁ, בְּרוּךְ אַתָּה ה'
מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבֹּת; וּבְיוֹם טוֹב אוֹמֵר בְּרוּךְ אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל
וְהַזְמִנִּים. וּמִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית, וְגוֹמֵר. וְאִם נִזְכָּר אַחֵר
שֶׁהִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית פּוֹסֵק וְחוֹזֵר לְרֹאשׁ, שֶׁהוּא בִּרְכַּת הַזֵּן.

יב. בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים, שָׁכַח וְלֹא אָמַר יַעֲלֶה וְיִבּוֹא אִם נִזְכָּר קִדֵּם
שֶׁיִּתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית אוֹמֵר בְּרוּךְ שְׁנָתָן רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן, וְאִינוּ חוֹתֵם בָּהּ; וּמִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית,
וְגוֹמֵר. וְאִם נִזְכָּר אַחֵר שֶׁהִתְחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית גּוֹמֵר אוֹתָהּ,
וְאִינוּ חוֹזֵר; וְכֵן בְּחָלוֹ שְׁלֹמוֹעַד. וּבַחֲנֻכָּה וּבְפּוּרִים, אִם שָׁכַח
וְלֹא הִזְכִּיר הָעֵנִין בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן אִינוּ חוֹזֵר.

יג. מי שאכל ושכח ולא בִּרַךְ אם נזכר קדם שיתאכל המזון במעיו, חוזר ומברך; וכן אם נעלם ממנו, ולא ידע אם בִּרַךְ או לא בִּרַךְ, חוזר ומברך והוא, שלא נתאכל המזון במעיו.

הלכות ברכות פרק ג

א. חמשה מינין הן החטים, והשעורים, והכסמין, ושבלת שועל, והשיפון: הכסמין, ממין החטים; ושבלת שועל והשיפון, ממין השעורים. וחמשת המינין האלו כשהן שבליים, נקראין תבואה בכל מקום; ואחר שדשין אותן וזורין אותן, נקראין דגן; וכשטוחנין את אחד מהן ולשין את קמחו ואופין אותו, נקרא פת. והפת הנעשית מאחד מהן, היא הנקראת פת בכל מקום, בלא לוייה.

ב. האוכל פת חייב לברך לפניו, ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ. אכל דגן שלוק כמות שהוא מברך לפניו, בורא פרי האדמה; ולאחריו, בורא נפשות רבות. אכל קמח מברך לפניו, שהכל; ולאחריו, בורא נפשות רבות.

ג. קמח שלאחד מחמשת המינים, שקלהו וערבו במים או בשאר משקין אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה ולעטו מברך עליו בתחלה, בורא מיני מזונות; ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה מברך עליו בתחלה שהכל, ולבסוף בורא נפשות רבות.

ד. קמח שלאחד מחמשת המינים שבשלו בקדרה, בין לבדו בין שערכו עם דברים אחרים כגון לביבות וכיוצא בהן, וכן הדגן שחלקו או כתשו ובשלו בקדרה כגון הריפות וגרש הפרמל וכיוצא בהן, וכל זה הוא הנקרא מעשה קדרה, וכן כל תבשיל שערב בו אחד מחמשת המינים, בין קמח בין פת בתחלה, מברך עליו בורא מיני מזונות.

ה. במה דברים אמורים, בשתייה אותו המין חשוב אצלו, ולא היה טפלה; אבל אם היה אחד מחמשת המינים שערב טפלה אינו מברך אלא על העיקר, ופוטר את הטפלה. וזה כלל בברכות כל שהוא עיקר ועמו טפלה, מברך על העיקר ופוטר את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העיקר, בין שלא היתה מערבת.

ו. פיצד היא הטפלה המערבת: לפת או פרום שבשלו וערב בו קמח שלאחד מחמשת המינים כדי לדבקו אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, שהלפת הוא העיקר וקמח זה טפלה: שכל דבר שמערבין אותו כדי לדבק, או כדי לתן ריח, או כדי לצבוע התבשיל הרי זה טפלה לו; אבל אם ערב כדי לתן טעם בתערבת, הרי הוא עיקר. לפיכך מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חטה כדי לדבק, ועושין מהן מיני מתיקה אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, מפני שהדבש הוא העיקר.

ז. פיצד היא הטפלה שאינה מערבת: הרי שצריך לאכל דג מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המליח גרונו ולשונו מברך על המליח ופוטר את הפת, מפני שהפת טפלה לו; וכן כל פיוצא בזה.

ח. הפת שפִתת אותה פתים, ובשלה בקִדְרָה או לָשָׁה בְּמָרְק אִם יש בַּפְתִּיתִין כִּזִּית, או שֶׁנֶּכֶר שֶׁהֵן פֶּת וְלֹא נִשְׁתַּנֶּת צוּרְתָּהּ מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בַּתְּחִלָּה, הַמוּצִיא; וְאִם אֵין בָּהֶן כִּזִּית, או שֶׁעֲבָרָה צוּרְתָּהּ הַפֶּת בְּבִשּׁוּל מְבָרֵךְ עָלֶיו בַּתְּחִלָּה, בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת.

ז. עִיסָה שֶׁנֶּאֱפֶת בְּקִרְקַע כְּמוֹ שֶׁהָעֲרֵבִים שׁוֹכְנֵי מִדְבָּרוֹת אוֹפִים, הוֹאִיל וְאֵין עָלֶיהָ צוּרְתָּהּ פֶּת, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בַּתְּחִלָּה, בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת; וְאִם קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלֶיהָ, מְבָרֵךְ הַמוּצִיא. וְכֵן עִיסָה שֶׁלְשָׁה בְּדִבֶּשׁ אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ בַחֲלָב, או שֶׁעֲרַב בָּהּ מִיָּנִי תְּבַלִּין וְאַפִּיָּה, וְהִיא הִנִּקְרָאת פֶּת הַבָּאָה בְּכִסְנִין אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא פֶּת, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת; וְאִם קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלֶיהָ, מְבָרֵךְ הַמוּצִיא.

י. אֲרִז שֶׁבִשְׁלוֹ, או שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ פֶּת בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלֶיו בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת, וְלִבְסוֹף בּוֹרֵא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת: וּבְלֵבֶד שֶׁלֹא יֵהָא מְעָרַב עִם דָּבָר אֲחֵר, אֵלֹא אֲרִז לְבָדוֹ. אֲבָל פֶּת דִּחָן, או פֶּת שֶׁלְשָׁאָר מִיָּנִי קִטְנִיּוֹת בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ שֶׁהַכֹּל, וְלִבְסוֹף בּוֹרֵא נִפְשׁוֹת רַבּוֹת.

יא. כָּל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בַּתְּחִלָּה הַמוּצִיא, מְבָרְכִין לְאַחֲרָיו בְּסוֹף בִּרְכַּת הַמְּזוֹן כְּסִדְרָה אַרְבַּע בִּרְכוֹת; וְכָל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בַּתְּחִלָּה בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת, מְבָרְכִין לְאַחֲרָיו בְּסוֹף בִּרְכָה אַחַת מֵעֵין שְׁלוֹשׁ חוּץ מִן הָאֲרִז.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאֵכֹל מִכִּזִּית וּמַעֲלָה; אֲבָל הָאוֹכֵל פָּחוֹת מִכִּזִּית, בֵּין מִן הַפֶּת בֵּין מִשְׁאֵר אֲכָלִין, וְהַשּׁוֹתָה פָּחוֹת מִרְבִּיעִית, בֵּין מִן הַיַּיִן בֵּין מִשְׁאֵר מִשְׁקִים מְבָרֵךְ בַּתְּחִלָּה בִּרְכָה הָרְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַמֵּין, וְלִבְסוֹף אֵינוֹ מְבָרֵךְ כָּלֵל.

יג. וְזוֹ הִיא בִּרְכָה אַחַת שֶׁמַּעֲיֵן שְׁלוֹשׁ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עַל הַמַּחֲיָה וְעַל הַכִּלְכָּלָה וְעַל אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהַנְחִלָתָּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ; רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ, וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשִׁמְחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וּנְבֻרָתָךְ עָלֶיהָ בְּקִדְשָׁהּ וּבִטְהָרָה; בְּרוּךְ אַתָּה ה', עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמַּחֲיָה. וּבִשְׁבָתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים, אוֹמֵר בְּבִרְכָה זוֹ בְּכָלֵלָה מַעֲיֵן קִדְשַׁת הַיּוֹם, כְּדָרֶךְ שֶׁמְזַכֵּיר בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן.